

УДК 811.111'42:64

Кузнецова І. В.¹, Матюхін А. Ю.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-319м НУ «Запорізька політехніка»

ДІАЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС ПОБУТОВОГО ЗНАЙОМСТВА

Починаючи з останньої третини ХХ ст. зі встановленням комунікативно-дискурсивної парадигми лінгвістичного знання відбувається відхід від вивчення мови як закритої системи до вивчення процесу міжособистісної комунікації у певній соціальній ситуації. Це призводить до дискурсивного перевороту наприкінці ХХ століття у гуманітарних науках в цілому, що втілюється у антропологічному повороті і у мовознавстві також [1].

Дослідження питання лінгвістичних та екстралінгвістичних особливостей комунікантів при знайомстві потребує звернення до теоретичного аналізу специфіки побутового дискурсу мовлення як такого, а також знайомства як діалогічного комунікативного акту. Так важливим постає уточнення поняття «діалогічний дискурс», встановлення буттєвих та соціокультурних обставин розгортання діалогу, відокремлення понять

культурного фону та тональності спілкування із визначенням залежності від них побутового різновиду дискурсивної взаємодії.

Варто розмежувати поняття «діалог» та «діалогічний дискурс». Сучасна українська дослідниця О. Селіванова визначає діалог як форму мовлення; ситуаційно зумовлене спілкування двох або кількох (полілог) осіб, комунікативні ролі яких інверсуються (мовець стає адресатом, а адресат перетворюється на мовця, адресатом якого є перший мовець) за умови визнання учасниками спілкування спільної мети й напрямку комунікації. Висловлення у діалозі названі репліками, або комунікативними (інтерактивними) кроками (ходами) [2, с. 134-135]. На думку Т. Колокольцевої, діалог є формою активної комунікативної взаємодії двох або більше суб'єктів, матеріальним результатом якої є утворення специфічного дискурсу з послідовних реплік [3, с. 15-16]. Близьким є визначення Н. Формановської, яка вважає, що діалог формується як процес та продукт мовленнєвої діяльності двох (якнайменше) комунікантів та включає знання мовця про світ, його погляди, інтенції, емоції, врахування таких знань та поглядів у адресата, орієнтування на соціальні ролі та статус мовця, в результаті чого утворюється складний мовленнєвий твір, який відображає комунікативну подію [4, с. 158-159]. Таке визначення корелює з попереднім. Беручи до уваги бачення Н. Формановської, яка відмічає динамічний характер діалогу, наголошує на доречності застосування до нього терміна «дискурс» та на рівнозначності понять «діалог» та «діалогічний дискурс», в подальшому ми будемо вживати обидва терміни як синонімічні, хоча поняття діалогу є первинним стосовно поняття діалогічного дискурсу [4, с. 159].

Комунікативна взаємодія може здійснюватись суб'єктами спілкування із загальною метою на різних рівнях: стратегічному, тактичному, елементарному, які взаємно впливають один на одного. Згідно з ним тлумачним словником української мови, знайомство – це встановлення між ким-небудь певних стосунків, відносин. Звісно, мета та формат встановлення таких відносин може бути різним. Варто вирізнити ділове (офіційне) та побутове знайомство. Ділове знайомство відбувається відповідно до комунікативних нормативів і максим ділового етикету і є соціально регламентованим. Специфіка ділового знайомства завжди має певно етнокультурне забарвлення, проте є процесом детермінованим цілями ділового спілкування. Оразу визначимось, що знайомство такого роду у предмет дослідження даної роботи не включається [5].

У повсякденному ж (побутовому) дискурсі майже немає обмежень: ані часових, ані просторових, ані регламентних. Соціально-нормативні умовності та обмеження вельми варіативні. Дійсно-реальними є лише цільові обмеження: знайомство спрямоване на встановлення позитивного, пролонгованого у своїй тривалості контакту. Проте, повсякденний

діалогічний дискурс також є різноманітним: він може розгортатись на різних рівнях: інституціональному, обслуговування, дозвіллевому, okazіональному тощо. Ці рівні визначають рівень конвенціональності, ритуалізації, клішованості взаємодії, а також рівень соціального контролю. В цьому контексті особливої уваги заслуговують екстралінгвістичні (невербальні) способи реалізації діалогічного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рождественский, Ю. В. Теория риторики [Текст] / Ю. В. Рождественский. – 4-е изд., испр. – М. : Флинта, 2006. – 512 с.
2. Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми : підручник [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
3. Ключев, Е. В. Речевая коммуникация [Текст] / Е. В. Ключев. – М. : ПРИОР, 2002. – 290 с.
4. Формановская, Н. И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход [Текст] / Н. И. Формановская. – М. : Русский язык, 2002. – 216 с.
5. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів [Текст] / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 222 с.